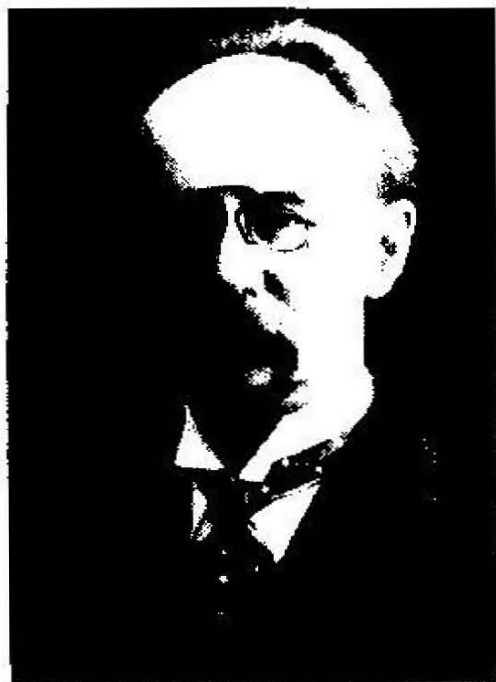

спр. 113; Фонд Тимчасового комітету для дослідження старожитностей у Києві.— ЦНБ. ІР.— Ф.11, спр. 22941, 22942, 22953.

В.О.Горбик, Л.Д.Федорова

МАЛИНОВСЬКИЙ Оникій (Йоаникій) Олексійович [4 (16).11.1868, м. Острог Волин. губ., тепер Рівнен. обл.— 12.01.1932, Київ] — правознавець, історик, журналіст, громад. діяч.

Н. у сім'ї ремісника. Одружений з М.О.Кониською — донькою О.Я.Кониського. Закінчив колегію Павла Галагана у Києві (1888) та юрид. ф-т Київ. ун-ту св. Володимира (1892). 1892—95 — викладач законодавства у Київ. кадет. корпусі, приватний вчитель; 1895—99 — професор, стипендіат кафедри руської історії Київ. ун-ту; у 1899—1911 —

професор Томського ун-ту; 1913—20 — професор Варшав. ун-ту (з 1915 ун-т евакуйовано до Ростова, а з 1917 перейменовано у Донський ун-т). Магістр держ. права Київ. ун-ту з 1904, доктор держ. права Харків. ун-ту з 1912. Після Лютневої революції — голова ростов. міськ. комісаріату, потім гласний думи і голова культ.-просвіт. комісії міськ. управи, член ради при начальнику управління нар. освіти "Особливої наради при Головнокомандуючому збройними силами на півдні Росії" (денікінському цивільному уряді літа 1919). У червні 1920 заарештований і в грудні 1920 засуджений постановою колегії ВНК до перебування в таборах за антибільшов. публікації, приналежність до кадет. партії і перебування на відповідальних, хоч і суто просвіт., посадах за білогвард. влади. У місцях позбавлення волі перебував до квітня 1925. Протягом 1921—22 був відраджений на роботу за фактом до Ін-ту рад. права ІКЮ РСФРР. Після обрання академіком кафедри звичаєвого права ВУАН (1925) з 1926 до кінця життя працював у Києві. В Академії очолював комісію по вивченню звичаєвого права, секцію кримін. права у комісії рад. права, т-во правників при ВУАН, був активним співробітником комісії по вивченню історії зх.-рус. та укр. права, археографіч. комісії та інших академіч. установ. М. належав до т.з. школи

к.-рус. права М.Ф.Владимирь-
ького-Буданова, перебуваючи
акож під впливом О.Ф.Кіс-
яківського і В.Б.Антоновича.
І. та інші представники цієї
аук. школи виступали опо-
ентами попередньої литов. і
ольс. історіографії, шукаючи в
ерж.-правових ін-тах Вел.
нзівства Литовського (Зх.
'усі) спорідненість не з польс.-
итов., а з рос. (сх.-рус.) пра-
ом. Їхні дослідження в май-
утньому стали підґрунтям для
ивчення витоків власне укр.
ац. права. В руслі ідей школи
аписано монографії "Вчення
ро злочин за Литовським ста-
утом" (підготовлена на основі
гудент. праці, удостоєної 1892
злотої медалі від Ради Київ.
н-ту), "Рада Великого кня-
вства Литовського у зв'язку з
ярською думою Давньої Ро-
ї" (нагороджена 1914 премією
ос. АН ім. М.П.Батюшкова)
а ін. класичні праці М. з про-
лем історії держави і права
ел. князівства Литовського.
І. — автор концепції про на-
вність у держ. устрої Русі,
рім загальноновизнаних монар-
і. і демокр. елементів, ще й
зистократичного елементу, пред-
гавленого такими установами
к сейми, боярська дума, Пани-
ада тощо. Автор праць з
торії кримін. права і карної
олітики, в яких послідовно
дстоював дем. погляди на
мертну кару, заслання та ін.
жарання; монографій "Крива-
а помста і смертні кари",
Російські письменники і ху-

дожники про смертну кару".
Праці М. з питань рад. кримін.
політики містять багатий фак-
тич. матеріал і вагомі наук.
аргументи. Йому належать одні
з перших досліджень з питань
історії Сибіру, опубліковані у
місц. пресі, а також розвідки
про сусп.-політ. і правові по-
гляди О.С.Пушкіна, А.П.Чехо-
ва, М.В.Гоголя, О.М.Радищева
та ін. видатних діячів культу-
ри. Очолюючи комісію зви-
чаєвого права ВУАН, М. вису-
нув оригінальну концепцію "ре-
волюц. рад. звичаєвого права",
яку найбільш повно виклав у
однойм. праці. Вводячи в по-
няття звичаєвого права нові
традиції, практику товариських
судів тощо, М. допускав його
надто розширену трактовку і
певну вульгаризацію, але такий
підхід деякою мірою сприяв
наближенню академ. юрид.
науки до життєвих реалій. Як
громад. діяч М. став відомим у
дореволюц. час завдяки бо-
ротьбі за демократизацію нав-
чання у вищій школі, числен-
ним яскравим публіц. виступам
у томській і ростов. пресі, по-
слідовній просвіт. діяльності.
1906—1912 — один з редак-
торів томської газ. "Сибирская
жизнь", в якій опублікував
низку статей і фейлетонів. Під
час першої рос. революції вче-
ний був одним з лідерів сибір.
кадетів. А після лютого 1917
відігравав таку ж роль на
півдні Росії. Він допоміг збе-
регти Укр. Академію наук, ко-
ли денікін. влада збиралася
1919 її закрити. М. рішуче

виступав проти "червоного терору", анархії і беззаконня. Згодом під впливом перших успіхів Рад. влади М. щиро повірив у реальність перебудови більшовиками суспільства на соц. засадах і виявив бажання працювати для цієї мети. Постійно перебуваючи у центрі громад. руху, М. залишив непересічні роздуми про роль інтелігенції в сусп. житті, провідним мотивом яких була ідея громад. служіння. Зокрема, широкий резонанс мала його рішуча відсіч у брошурі "Начальная страница из истории русской интеллигенции" авторам відомої зб. "Віхи", які твердили про моральну кризу рос. інтелігенції. Власна безкомпромісна позиція призвела його 1911 до звільнення з роботи і притягнення до кримінал. відповідальності за публікацію книги, спрямованої проти смертної кари і каральної політики самодержавства. Від ув'язнення його врятувала заг. амністія у зв'язку із 300-літтям дому Романових. Громад. діяльність фактично призвела М. до арешту і в рад. час. На межі 20-х і 30-х рр. під час тотал. розгрому академ. юрид. науки вчесьного затаврували як "великодержавника, який у рад. час прагнув позбутися, але все ж не позбувся хибних методологічних підходів". Після смерті М. написані ним понад 100 різних за жанром праць по суті виявилися забутими, а могила на Байковому кладовищі у Києві зруйнована. Офіційно

поновлений у списках АН України 1992. Реабілітований юридично (у справі 1920 р.) в січні 1993.

Тв.: Учение о преступлении по Литовскому статуту.— К., 1894; Ссылка в Сибирь: Публичные лекции.— Томск, 1900; Древнейшая русская аристократия.— К., 1903; Рада Великого княжества Литовского в связи с боярской думой древней России.— Томск, 1904—1912.— Ч.1—2; Вопросы права в сочинениях А.П.Чехова.— Томск, 1905; Народ и власть в русской истории.— К., 1905; Сборник материалов, относящихся к истории Панов-Рады Великого княжества Литовского.— Томск, 1908—1912.— Т.1—2; Начальная страница из истории русской интеллигенции: (ответ авторам "Вехь").— Томск, 1909; Кровавая месть и смертная казнь.— Томск, 1908—1909.— Т.1—2; Русские писатели-художники о смертной казни.— Томск, 1910; Сборник памятников древнего русского права.— Ростов-на-Дону, 1917; Лекции по истории русского права.— Ростов-на-Дону, 1918; Кара і засоби соціального захисту // Зап. соц.-екон. відділу ВУАН.— 1926.— Т.IV; Радянські поправчо-трудоі установи порівнюючи з буржуазними тюрмами.— К., 1928; Революційне радянське звичаєве право // Пр. ком. для виучування звичаєвого права України.— К.,

928.— Вип.3; Стародавній державний лад східних слов'ян його пізніші зміни.— К., 1929.

Літ: Малиновский Иоаникий лексеевич//Новый энциклопедический словарь/ Под ред. К.Арсеньева.— Пг. [Б.г].— 25.— С.515; Малиновский Иоаникий Алексеевич // Сирская советская энциклопедия.— Новосибирск; М., 1932.— 3; Борисенко С. Російське дикодержавництво в концепції "історії західноруського праг" // Україна.— 1932.— № 3; Малиновський Йоаникій // У.— Т.4.— Париж; Нью-Йорк, 1962; Цыганкова Э.Г. Иоаникий лексеевич Малиновский (1886—1932)//Очерки истории тествознания и техники.— 1991. — Вып.40; Усенко І.Б., Цыганкова Е.Г. Академік О.О.Малиновський // Правова держава.— 1992.— Вип.2—3; Усенко І., Цыганкова Е.Г. У пошуках історичних коренів сучасності: до 125-річчя від дня народження О.О.Малиновського // Збірник АН України.— 1993.— 9; Малиновський О. Із щоденників/Публ. Шабат М., переклад і коментар Усенко І.Б. // Збірник АН України.— 1993.— 10.

Архіви: Особистий архів М. зараз зберігається у його онуки Ц.Шабат у Москві, а частина матеріалів відклалася в ІР ІБ НАН України. Документальні матеріали про життя і

творчість М. зберігаються також у Київ. міськ. архіві (найбільше у фондах ун-ту і колегії Павла Галагана), Томськ. обл. архіві та ЦДАВО України. Архівно-слідча справа М. зберігається у відомчому архіві органів безпеки Рос. Федерації в м. Ростові.

Е.Г.Цыганкова, І.Б.Усенко

НОВИЦЬКИЙ Яків Павлович [14.10.1847, с. Аули, тепер смт Кришчанського р-ну Дніпроп. обл. — 19.05.1925, Запоріжжя] — вчитель, етнограф, фольклорист, краєзнавець, археограф, історик Запоріжжя.

Н. в сім'ї колез. реєстратора Павла Івановича Н. та Єлизавети Петрівни — дочки відставного майора П.А.Мартинен-